

Prof. dr hab. Piotr Matusak (1941–2020) – historyk dziejów ojczystych

Piotr Matusak, humanista, nieprzeciętna osobowość, człowiek, który kochał życie i kochał ludzi, urodził się 7 września 1941 roku we wsi Sulisławice w powiecie sandomierskim w rodzinie chłopskiej. Był synem Tymoteusza i Marianny Podsiadły ze wsi Jeziory. Miał brata Jana (ur. 24 kwietnia 1948) i siostrę Halinę (ur. 7 września 1945). W latach 1948–1955 uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Sulisławicach. Po jej ukończeniu podjął naukę w Liceum Pedagogicznym w Sandomierzu, które ukończył z dobrym wynikiem w 1961 roku. Będąc członkiem szkolnego koła historycznego, poznawał przeszłość Sandomierza i zabytki miasta. To w szkole średniej rozbudowano w nim zainteresowania historią, ale fascynowała Go również technika.

Podstawy materialne rodziny stworzył pradziadek Piotra – Jan. Po powrocie z wojny rosyjsko-japońskiej (1904) zakupił wspólnie z czterema gospodarzami z sąsiednich wsi folwark Jeziory, w skład którego wchodziły pola uprawne, łąki i lasy. Pradziadek zakupioną część podzielił między dwanaściorą dzieci. Jego syn Tymoteusz, ojciec Piotra, otrzymał 2,5 ha gruntu, 0,5 ha łąki i kawałek lasu.

Zabudowania gospodarze rodziców Piotra Matusaka w Sulisławicach usytuowane w centrum wsi na skarpie składały się z domu ze ścianą opaloną w czasie pożaru oraz obory, w której prowadzono hodowlę bydła i drobiu. Stodoła znajdowała się na polu przy uprawach zboża. Po I wojnie światowej grunty zostały skomasowane. Wtedy to ojciec Piotra podjął decyzję, aby na obszarze 1,5 ha zasadzić sad, w którym rosły jabłonie, grusze, śliwy, wiśnie, czereśnie i orzechy. Sad dostarczał dodatkowych dochodów ze sprzedaży owoców do przetwórnicy. Rodzice nie posiadali konia, zbyt mało było ziemi do jego wykarmienia. Najczęściej tuczono 3 świniaki na święta i żniwa.

Ojciec Piotra był gospodarzem wykształconym. Ukończył szkołę średnią. Był naczelnikiem poczty w Sulisławicach po II wojnie światowej aż do swojej śmierci w 1977 r. Poczta mieściła się na parterze w jego prywatnym domu. Po śmierci ojca pocztę prowadziła matka Piotra.

Kiedy we wsi po pożarze z inicjatywy księdza powstała Ochotnicza Straż Pożarna, cała rodzina Matusaków w Sulisławicach włączyła się w jej działalność. Tymoteusz Matusak od 1919 r. był wiceprezesem OSP, a od kiedy zaczął mieć problemy ze wzrokiem, pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej.

OSP miała na początku bardzo prymitywny sprzęt. Składał się on z wozu konnego i ręcznej pompy. Później zakupiono pompę motorową, wybudowano strażnicę. Strażnica i szkoła były miejscem życia kulturalnego wsi. Piotr od najmłodszych lat był członkiem OSP w Sulisławicach i zawsze w niedzielę rano uczestniczył w jej ćwiczeniach.

Sulisławice były wsią średniej wielkości, liczyły około 100 domów. Do Łonowa, najbliższej, oddalonej o 5 kilometrów miejscowości, w której znajdował się przystanek autobusowy, prowadziła utwardzona droga. Elektryczność dotarła do Sulisławic dopiero w 1964 r. Do tego czasu Piotr i Jego rodzeństwo Halina i Jan uczyli się przy lampie naftowej.

Od najmłodszych lat Piotr pracował na roli i w sadzie. Umiał kosić zboże i trawę. W czasie wakacji spał z bratem na sianie, aby rano wstawać do pracy przy żniwach. Miał duże zdolności w pracach technicznych. Umiał pracować wydajnie i rozsądnie organizować zajęcia.

W kontaktach z kolegami był bardzo towarzyski i uczynny. W czasie wakacji grywał w siatkówkę i piłkę nożną. Z bratem Janem często chodzili na grzyby. Podczas jednej z takich wypraw znaleźli zardzewiały karabin bez drewnianej kolby. Przed świętami wielkanocnymi konstruowali samopały z metalowych rurek do strzelania na wiwat. Na szczęście chłopięce eksperymenty nie zakończyły się nieszczęściem. Piotr był muzykalny – grał na skrzypcach, lubił także tańczyć.

W Sulisławicach były dwa kościoły – stary z 1320 r. (obecnie Izba Pamięci Oddziału Partyzanckiego „Jędrusie”) i nowy wybudowany w okresie międzywojennym. Wieś była wyjątkowa na ziemi świętokrzyskiej i nazywano ją świętokrzyską Częstochową, gdyż co dwa tygodnie przybywały tam pielgrzymki. Piotr był mimowolnym świadkiem tych uroczystości, ponieważ jego dom rodzinny znajdował się blisko kościoła. Wyrastał w tradycji chrześcijańskiej, narodowej i ludowej, a także w atmosferze pielęgnowanej w rodzinie legendy partyzanckiej z lat wojny i okupacji, której symbolem byli „Jędrusie”, a wśród nich kuzyni matki Piotra – Józef i Stanisław Wiąckowie.

Jako uczeń Liceum Pedagogicznego w Sandomierzu i student Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie Piotr nadal uczestniczył w życiu kulturalnym wsi. Prowadził we wrześniu uroczystości dożynkowe i robił to perfekcyjnie. Jego dowcipy, ciekawe informacje na temat tego obrzędu były długo komentowane, a w kolejnych latach ponownie zapraszano Go do prowadzenia uroczystości.

Gdy matka sprzedała dom i gospodarstwo i wyjechała do Kielc, gdzie zamieszkała u córki, Piotr nie zerwał kontaktów z rodzinnymi Sulisławicami. Przyjeżdżał tam na każde zaproszenie druhów strażaków. Uczestniczył aktywnie w uroczystościach, wygłaszał referaty i pogadanki. Był tam powszechnie szanowany. Także praktyki pedagogiczne odbywał w Szkole Podstawowej w Sulisławicach. Zajęcia prowadzone przez Piotra były ciekawe i zajmujące. Podczas wakacji, po uprzednim przeszkoleniu, podejmował prace zarobkowe jako likwidator szkód w rolnictwie.

W 1961 r. Piotr Matusak rozpoczął studia historyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Bardzo aktywnie działał w Studenckim Kole Naukowym im. Joachima Lelewela, którego pracami kierował wybitny badacz historii regionalnej prof. dr hab. Feliks Kiryk. W czasie studiów Piotr wstąpił do Związku Młodzieży Wiejskiej. W latach 1965–1966 kierował Zarządem Uczelnianym ZMW.

Działalność w ZMW zainspirowała Go do podjęcia badań poświęconych dziejom wsi, ruchu ludowego i młodowiejskiego. Pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Buszki – pracownika i wykładowcy WSP w Krakowie, przygotował pracę magisterską pt. „Działalność parlamentarna ludowców w Sejmie w latach 1930–1935”, którą obronił 29 czerwca 1966 r., uzyskując dyplom magistra historii. Jej egzemplarz trafił do zbiorów Zakładu Historii Ruchu Ludowego.

W 1965 r. zawarł związek małżeński z poznaną w Krakowie Krystyną Wiśniewską. W 1973 r. urodził się z tego małżeństwa syn Mariusz.

Po ukończeniu studiów Piotr Matusak przeniósł się do Warszawy, gdzie podjął pracę zawodową jako archiwista, a następnie asystent naukowo-badawczy w Wydziale II Wojny Światowej Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie. Zainteresował się historią wojskowości, praca z dokumentami, udostępnianie ich badaczom, fascynowała młodego archiwistę. Uczestniczył również w pracach badawczych, w tym w przygotowaniu do druku informatorów archiwalnych.

Za radą kolegów postanowił rozwijać się naukowo i zapisał się na seminarium doktoranckie prof. J. Buszki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Swoje badania skupił na dziejach ruchu oporu w powiatach opatowskim i sandomierskim.

W dniu 1 grudnia 1968 r. Piotr Matusak zmienił pracę archiwalną na edytorскую w Redakcji Historii Wielkiej Encyklopedii Powszechnej w Państwowym Wydawnictwie Naukowym w Warszawie. W lutym 1970 r. awansował na kierownika nowo powstałej redakcji zestawu haseł i koordynacji, której zadaniem było opracowywanie tzw. haseł zbiorczych. Równocześnie powołano go do zespołu badawczego Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Zaprzyjaźnił się wówczas z wybitnymi badaczami problematyki okupacyjnej: Czesławem Łuczakiem, Czesławem Madajczykiem i Zygmuntem Mańkowskim.

Od 1 września 1970 r. podjął pracę w Wojskowym Instytucie Historycznym na stanowisku adiunkta w Pracowni Ruchu Oporu Zakładu II Wojny Światowej. Przygotował tam pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Buszki pracę pt.: „Ruch oporu na ziemi opatowsko-sandomierskiej 1939–1945”, która stała się Jego dysertacją doktorską. Obroniona została 19 stycznia 1973 r. na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Trzy lata później została opublikowana w wydawnictwie Ministerstwa Obrony Narodowej.

Praca doktorska, niezwykle obszerna i udokumentowana źródłowo, przyniosła autorowi dużo satysfakcji i wymierne korzyści naukowe i materialne. Pisząc ją, wszedł głęboko w regionalną problematykę II wojny światowej i mógł prześledzić procesy tworzenia się konspiracji zbrojnej na Kielecczyźnie. Powiat Opatów

i Sandomierz miały najlepiej rozwinięte struktury konspiracyjnego ruchu ludowego. Poznanie tej problematyki przybliżyło Piotra do badań nad działalnością zbrojną Batalionów Chłopskich. Był orędownikiem wprowadzenia tego zagadnienia do badań Wojskowego Instytutu Historycznego. Znał dobrze środowisko historyków zajmujących się dziejami II wojny światowej w Krakowie, Lublinie, Poznaniu i Warszawie.

W czasie kiedy Piotr pracował w WIH, w kompetencjach tego Instytutu było opiniowanie każdej nowej książki dotyczącej II wojny światowej. Wydawnictwa miały obowiązek przysyłać do WIH przygotowane do druku prace, które musiały uzyskać pozytywną ocenę Instytutu. Również Piotr otrzymywał zlecenia wykonywania takich opinii. Dzięki temu mógł śledzić na bieżąco wszelkie nowości na polskim rynku księgarskim w interesującej Go tematyce.

Przez wiele lat w Zakładzie II Wojny Światowej Wojskowego Instytutu Historycznego pełnił funkcję sekretarza naukowego i przez dwa lata kierował akcją ankietyzacji wśród żołnierzy podziemia na terenie Kielecczyny, Małopolski i Śląska.

W pracowni ruchu oporu powstała synteza pt.: *Polski ruch oporu 1939–1945*. Jej koncepcję Piotr Matusak wypracował wspólnie z dr. Tadeuszem Rawskim i mgr. Bogdanem Kobuszewskim. Nad tematem badawczym zespół autorski pracował około ośmiu lat. Jej efektem była zbiorowa publikacja o objętości 120 arkuszy, która ukazała się drukiem w październiku 1988 r.¹

Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego 15 grudnia 1983 r. nadała dr. Piotrowi Matusakowi stopień naukowy doktora habilitowanego. Rozprawę habilitacyjną przygotował na temat: *Ruch oporu w przemyśle wojennym okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich 1939–1945*. Została opublikowana w 1983 r.² i wyróżniona nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki, a w 1985 r. II nagrodą Ministra Obrony Narodowej.

Kontynuacją tej problematyki badawczej była monografia pt.: *Eksploatacja przemysłu przez okupantów i walka polskiego podziemia w latach 1939–1945*. Podsumowaniem dorobku naukowego Piotra Matusaka był otrzymany w 1989 r. tytuł profesora nadzwyczajnego i w 1995 r. profesora zwyczajnego.

W połowie lat siedemdziesiątych wspólnie z Januszem Gmitrukiem i Janem Nowakiem opracował *Kalendarium działalności bojowej BCh 1940–1945* wydane w 1983 r.³ Książka ta stała się podstawą do powstających w kolejnych latach monografii BCh.

---

¹ *Polski ruch oporu 1939–1945*, red. nauk. B. Kobuszewski, P. Matusak, T. Rawski, Wojskowy Instytut Historyczny, Warszawa 1988., ss. 1238.

² P. Matusak, *Ruch oporu w przemyśle wojennym okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich 1939–1945*, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1983, ss. 411.

³ J. Gmitruk, P. Matusak, J. Nowak, *Kalendarium działalności bojowej Batalionów Chłopskich 1940–1945*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1983, ss. 757.

W ramach planów badawczych WIH zespół w składzie: Piotr Matusak, Janusz Gmitruk i Witold Wojdyło, przygotował monografię wojskową pt. *Bataliony Chłopskie 1940–1945* opublikowaną w 1987 r.⁴

Piotr Matusak inicjował badania nad udziałem różnych grup zawodowych w walce podziemnej. Efektem prac zespołów badawczych tworzonych przez Profesora było opracowanie i opublikowanie wspomnień wojennych leśników: *Gniewnie szumiał las. Wspomnienia leśników polskich 1939–1945* (Warszawa 1982⁵), kolejarzy: *Żołnierze żelaznych szlaków. Wspomnienia polskich kolejarzy* (Warszawa 1988⁶), oraz monografia o walce pocztowców: *Pocztowcy i łącznościowcy w walce z okupantem hitlerowskim 1939–1945* (Siedlce 1996⁷).

Wiele czasu Piotr Matusak poświęcił popularyzacji osiągnięć badawczych nad ruchem oporu w kraju i w Europie. Był członkiem Kolegium Redakcyjnego obcojęzycznego czasopisma historycznego Wojskowego Instytutu Historycznego „Historia Militaris Polonica”. Od 1986 r. był także członkiem Komitetu Redakcyjnego serii źródeł „Documenta Occupationis” wydawanych w języku niemieckim nakładem Instytutu Zachodniego.

Bardzo aktywnie uczestniczył w krajowym życiu naukowym, współpracując z Instytutami Historii: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytutem Zachodnim, Zakładem Historii Ruchu Ludowego, Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk, Główną Komisją Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutem Pamięci Narodowej, Polskim Towarzystwem Historycznym i towarzystwami regionalnymi.

Pracę naukową łączył z działalnością w ruchu młodzieżowym. Po 1980 r. związał się z odrodzonym Związkiem Młodzieży Wiejskiej. W 1982 r. współorganizował Komisję Historyczną Zarządu Krajowego Związku Młodzieży Wiejskiej, a potem pełnił funkcję jej wiceprzewodniczącego. Była to najliczniejsza struktura, jaką posiadał ruch młodzieżowy w swoich dziejach. Koordynowała ona 49 wojewódzkich komisji, które przeciętnie liczyły po ok. 100 osób. Łącznie w Komisji Krajowej i komisjach wojewódzkich działało ponad 5 tys. członków. Piotr kierował także redakcją „Roczników Dziejów Ruchu Młodzieżowego” (1986–1987). W 1984 r. został powołany do Prezydium Komitetu Olimpiad Zarządu Krajowego ZMW oraz był sekretarzem Olimpiady Wiedzy o Wsi.

---

⁴ J. Gmitruk, P. Matusak, W. Wojdyło, *Bataliony Chłopskie*, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1987, ss. 477.

⁵ *Gniewnie szumiał las: wspomnienia leśników polskich 1939–1945*, wybór i oprac. J. Gmitruk, W. Lipko, P. Matusak, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1982, ss. 446.

⁶ *Żołnierze żelaznych szlaków: wspomnienia polskich kolejarzy 1939–1945*, wybór i oprac. J. Gmitruk, K. Komorowski, P. Matusak, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1988, ss. 615.

⁷ S. Lewandowski, P. Matusak, *Pocztowcy i łącznościowcy w walce z okupantem hitlerowskim 1939–1945*, Instytut Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej, Siedlce 1996, ss. 153.

Komisja Historyczna przekształciła się w społeczny Instytut Ruchu Młodzieźowego. Współpracował z nią znaczący zespół badaczy dziejów ruchu młodzieźowego. Wśród wielu organizowanych konferencji o charakterze ogólnopolskim jedną z najbardziej znaczących społecznie i naukowo była konferencja naukowa poświęcona 55. rocznicy powstania Związku Młodzieźy Wiejskiej RP „Wici” zorganizowana przez Komisję Historyczną i Uniwersytet Jagielloński we wrześniu 1983 r., której obrady odbyły się w sali Senatu UJ. W Krakowie zebrali się wówczas wszyscy żyjący członkowie władz naczelných i wojewódzkich ZMW RP „Wici”. Był to wyraz przywiązania do wielkich idei demokracji i sprawiedliwosci społecznej wyrażonych w programie agrarystycznym ZMW RP „Wici” i jednocześnie symbol poparcia, jakiego weterani ruchu młodzieźowego udzielili odrodzonemu w 1980 r. ZMW. Materiały z konferencji ukazały się drukiem.

Piotr Matusak systematycznie pogłębiał i rozwijał swoje zainteresowania badaniami nad dziejami II wojny światowej oraz nad metodologią i metodyką pracy badacza dziejów ruchu oporu. Wspólnie z prof. dr. hab. Witoldem Biegańskim, a następnie samodzielnie, przez blisko 10 lat prowadził w WIH seminarium doktorskie z polskiego ruchu oporu. Po zaprzestaniu działalności WIH Piotr prowadził seminaria doktorskie w użyczonych mu pomieszczeniach Zakładu Historii Ruchu Ludowego przy ul. Grzybowskiej.

W 1992 r. rozpoczął pracę dydaktyczną, naukową i organizacyjną na Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, zaproszony do współpracy przez ówczesnego dziekana dr. Franciszka Gryciuka. W 1995 r. podjął równocześnie pracę jako samodzielny pracownik naukowy w Mazowieckiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu, gdzie wkrótce objął stanowisko dziekana Wydziału Humanistycznego, a następnie dziekana Wydziału Historycznego. Prowadził studia magisterskie stacjonarne i zaoczne oraz podyplomowe. Przyczynił się do rozwoju tej uczelni i wzrostu jej prestiżu. Jego wizja rozwoju tej placówki nie została należycie doceniona.

Na uczelni siedleckiej Piotr Matusak uczestniczył w staraniach o wzbogacenie jej profilu badawczego rozwijając humanistykę. Szukał też sojuszników, aby WSR-P przekształcić w uczelnię uniwersytecką.

Z Jego inicjatywy utworzono prestiżową nagrodę Złotego Jacka, fundowaną przez rektora Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Marszałka Województwa Mazowieckiego, Siedleckie Towarzystwo Naukowe i Stowarzyszenie „Brama” – nagrody wręczanej corocznie w czasie Siedleckich Dni Nauki wyróżnionym za najlepsze prace naukowe i magisterskie, dotyczące Podlasia.

Pracując w Siedlcach, włączył się do badań nad historią Podlasia. Był prezesem Siedleckiego Towarzystwa Naukowego. W latach 1993–1998 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Historii Wydziału Humanistycznego, następnie został wybrany na dziekana Wydziału Humanistycznego na dwie kadencje – lata 1999–2005. Bę-

duc dziekanem, wystąpił z wnioskiem o wydzielenie z Wydziału Humanistycznego Instytutu Zarządzania i przekształcenia go w Wydział Zarządzania, co zostało zrealizowane przez władze uczelni. Przyczynił się do powołania nowych kierunków studiów: politologii i neofilologii, doprowadził do uzyskania przez Wydział Humanistyczny prawa doktoryzacji w zakresie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia.

Po przejściu w 2013 r. na emeryturę w Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach podjął w latach 2013–2014 pracę w Akademii Leona Koźmińskiego; następnie od 2015 r. w Bielsku-Białej, w niepublicznej Wyższej Szkole Administracji. Praca na tej uczelni umożliwiła Mu bliższe kontakty z młodszym bratem Janem zamieszkałym na Śląsku.

Intensywna praca naukowa, dojazdy z Warszawy wyczerpały Jego żelazne zdrowie, co spowodowało rezygnację z pracy dydaktycznej w WSA. Wrócił do pracy naukowej w domowym zaciszu.

Piotr Matusak był przewodniczącym jury kilku ogólnopolskich konkursów historycznych: „Prawda i Pamięć”, „Małe ojczyzny w Wielkiej Europie”, „Powstanie Polskie 1944 r”. Był także współtwórcą Unii Profesorów w Siedlcach i członkiem jej zarządu.

W latach 1990–1993 uczestniczył w pracach Komisji Kwalifikacyjnej Rady Szkolnictwa Wojskowego i Nauki, 1992–2000 – Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich MEN przy WSP w Krakowie. Był też członkiem Konferencji Rektorów Wyższych Szkół Pedagogicznych, Rady Fundacji Edukacyjnej „Transformacje”, wiceprzewodniczącym (od 1999 r.) Rady Naukowej Mazowieckiego Stowarzyszenia Naukowego im. S. Herbst, członkiem Komisji Historycznej ZK TUL, a od 1988 r. członkiem Rady Uniwersytetów Ludowych Zarządu Krajowego Związku Młodzieży Wiejskiej.

Profesor Piotr Matusak został powołany do Komitetu Nauk Historycznych PAN, gdzie powierzono Mu funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Historii Wojskowości. Był założycielem i członkiem Zarządu Głównego Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego, Stowarzyszenia Frankfurter Projekt Deutsch-Polnische Geschichte i Amerykańskiego Towarzystwa Bibliograficznego. Był współorganizatorem i pierwszym prezesem Stowarzyszenia Historyków Wojskowości, prezesem ZG Stowarzyszenia Dom Polski „Sarmacja”, a także członkiem towarzystw naukowych w Warszawie, Sandomierzu i Drohiczyźnie oraz członkiem honorowym Komitetu Festiwalu Nauki i Sztuki w Siedlcach. W 2004 r. uzyskał nominację i wpis do Złotej Księgi Nauk Humanistycznych.

Niezwykle ważną działalnością społeczną Piotra Matusaka, rozpoczętą jeszcze w szkole średniej, był udział w Ochotniczej Straży Pożarnej w Sulisławicach. Utrzymywał z nią kontakt – o czym wcześniej pisano – studiując w Krakowie i pracując w Warszawie. W 1992 r. po objęciu funkcji prezesa Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP przez Wal-

demara Pawlaka odrodziła się też Komisja Historyczna. Jej przewodniczącym został prof. dr hab. Józef Ryszard Szaflik. W 2008 r. po śmierci prof. J.R. Szaflika Piotr Matusak objął przewodnictwo Komisji Historycznej. W 2013 r. po zmianach organizacyjnych w strukturze Komisji pełnił funkcję wiceprzewodniczącego do 2019 r.

Piotr Matusak zorganizował w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej pracownię wydawniczą, która wydała kilkanaście znaczących publikacji. Uczestniczył w wydawaniu „Szkiców Podlaskich” (od 1994 r. członek Rady Naukowej, następnie redaktor), „Podlaskiego Kwartalnika Humanistycznego” (członek redakcji), „Doctriny” (przewodniczący Rady Naukowej, następnie od 2004 r. redaktor); „Transformacji” (od 1995 r. – członek Rady Redakcyjnej), „Mazowieckich Studiów Humanistycznych” (członek Rady Redakcyjnej 1996–2002), „Prac Archiwalno-Konserwatorskich” (od 2001 r. członek Kolegium Redakcyjnego), „Roczników Dziejów Ruchu Ludowego” (od 1996 r. członek Kolegium Redakcyjnego), „Zeszytów Historycznych ZG OSP” (od 1996 r. członek Kolegium Redakcyjnego), „Pro Memoria” (od 2002 r. członek Komitetu Programowego), „Zeszytów Naukowych WSRP. Historia” (red. naczelny), Komitetu Wydawniczego WSRP – AP (członek, następnie przewodniczący w l. 1996–1999).

Brał czynny udział w pracach badawczych nad monografiami miast podlaskich: Siedlec, Sokołowa Podlaskiego, Radzyna Podlaskiego i Węgrowa. W Siedlcach opublikował kilka swoich podstawowych prac, w tym: syntezę *Druga wojna światowa* (Siedlce 2003, Warszawa 2005, współautor i redaktor naukowy⁸), książki: *Edukacja i kultura Polski Podziemnej 1939–1945* (Siedlce 1997⁹), *Wywiad Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej 1939–1945* (2002¹⁰), za którą otrzymał nagrodę Złotego Jacka, sześć tomów edycji dokumentów do dziejów Powstania Warszawskiego *Powstanie warszawskie 1944* (Warszawa 1997–2004), *Europa walcząca 1939–1945* (Siedlce 2005¹¹). Wspólnie z Siedleckim Towarzystwem Naukowym podjął trud wydawania serii „Monografie Podlaskie”, których opublikowano pięć tomów.

Od 2007 r. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego wspólnie z Instytutem Historii Akademii Podlaskiej, a później z Uniwersytetem Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach rozpoczęło realizację wielkiego projektu naukowe-

⁸ P. Matusak, E. Pawłowski, T. Rawski, *Druga wojna światowa 1939–1945*, T. 1, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2003, ss. 417; P. Matusak, E. Pawłowski, T. Rawski, *Druga wojna światowa 1939–1945*, T. 2, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2003, ss. 353.

⁹ P. Matusak, *Edukacja i kultura Polski Podziemnej 1939–1945*, Instytut Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej, Siedlce 1997, ss. 562.

¹⁰ P. Matusak, *Wywiad Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej 1939–1945*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2002, ss. 781.

¹¹ P. Matusak, *Europa walcząca 1939–1945*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005, ss. 495.

go prof. Piotra Matusaka pt.: „Przemysł na ziemiach polskich w latach II wojny światowej”. Ukazały się dwa tomy: *Eksploatacja przez okupantów i konspiracja przemysłowa* – w 2009 r.¹² oraz *Przemysł hutniczy, metalowy, maszynowy i stoczniowy* – w 2012 r.¹³ Na kanwie materiałów do kolejnych tomów została opracowana wspólnie z Januszem Gmitrukiem i wydana w 2020 r., niestety już po śmierci Piotra Matusaka, przez Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego monografia *Polska wojna gospodarcza 1939–1945*¹⁴.

Piotr Matusak był współorganizatorem kilkudziesięciu sesji naukowych. Wypromował 150 magistrów historii i 15 doktorów nauk humanistycznych.

Jego dorobek naukowy i publicystyczny obejmuje około 500 prac, 40 książek, w tym 7 obcojęzycznych, a 25 to prace indywidualne.

Jako pracownik naukowy posiadał znaczący i liczący się w skali kraju i Europy dorobek naukowy. Specjalizował się w historii najnowszej, zwłaszcza w dziejach II wojny światowej. Jako wychowawca i nauczyciel akademicki był wymagający zarówno od siebie, jak i od innych. Był lubianym przez studentów, konsekwentnym i dobrym wychowawcą. Posiadał niezwykłą umiejętność skupiania wokół siebie ludzi i integrowania środowiska, był człowiekiem życzliwym, optymistycznym, z dużym poczuciem humoru. Nie uprzedzał się do ludzi mimo doznanych przykrości.

Za wieloletnią pracę naukową, dydaktyczną, organizacyjną i wychowawczą został odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, medalem „Za zasługi dla Kielecczyzny”, Złotą Odznaką „Za zasługi dla archiwistyki”, medalem „Za zasługi dla obronności kraju” oraz Złotą Honorową Odznaką Związku Młodzieży Wiejskiej i medalem „Za Zasługi dla Siedleckiej Uczelni” oraz Medalem im. Księżnej Aleksandry Ogińskiej „Za Zasługi dla Siedleckiej Humanistyki”.

Zmarł 7 czerwca 2020 r. w Warszawie na chorobę nowotworową. Pogrzeb odbył się na Cmentarzu Bródnowskim. Spoczął w kwaterze 66g-6-10. Przy grobie zgromadzili się koledzy, przyjaciele, doktoranci, znajomi. Żegnali Profesora: premier Waldemar Pawlak, prezes Związku Ochotniczych Straży Pożarnych; Rektor Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach prof. dr hab. Tamara Zacharuk, Prezes Stowarzyszenia Historyków Wojskowości prof. dr hab. Tadeusz Panecki, Janusz Gmitruk, dyrektor Muzeum Historii

---

¹² P. Matusak, *Przemysł na ziemiach polskich w latach II wojny światowej*, t. 1, *Eksploatacja przez okupantów i konspiracja przemysłowa Polaków*, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2009, ss. 879.

¹³ P. Matusak, *Przemysł na ziemiach polskich w latach II wojny światowej*, t. 2, *Przemysł hutniczy, metalowy, maszynowy, lotniczy i stoczniowy*, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2009, ss. 1308.

¹⁴ J. Gmitruk, P. Matusak, *Polska wojna gospodarcza 1939–1945*, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2020, ss. 471.

Polskiego Ruchu Ludowego i prezes Zarządu Głównego Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego.

Był wieloletnim współpracownikiem i przyjacielem Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

Cześć Jego pamięci.

Janusz Gmitruk
Dyrektor Zakładu Historii Ruchu Ludowego,
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego,
prezes Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego